

Torvet på den anden ende i Rønne 2014

Torvets iscenesættelse

Af Erik Exe Christoffersen

Torvet på den anden ende var både en del af den bornholmske kulturuge med temaet *LYST* og en selvstændig organisering, der havde til sigte at skabe et deltagelsesrum og et ejerskab i forhold til Torvet som sådan og i forhold til projektet. Projektet var initieret af Bornholms Teater (ved teaterchef, *Jens Svane Boutrup*) ud fra de midler, som *Kulturen ude på kanten* havde afsat. Og ved projektkoordinator, Mette Zachø.

<http://www.bornholmsteater.dk/forestillinger/klassisk-paa-kanten/kulturugen-2014>

<https://www.facebook.com/roennetorv>

Torvet på den anden ende var en iscenesættelse, hvor man ved at skabe en form for undtagelsestilstand får noget uventet til at træde frem. Torvets normale liv, hvor rummets struktur regulerer adfærd, rytme, bevægelsesmønstre og lyd, var organiseret på en anden måde. Det var en form for *marked* og *karneval*, med en kollektiv deltagelse i en forandrende begivenhed, hvor der i selve overgangen blev vendt op og ned på en række strukturer. Torvet blev sat på *den anden ende*, og velkendte mønstre blev forandret eller forrykket og derfor genstand for undren, ligesom det oversete og glemte kom i fokus.

Iscenesættelsen var en synlig og rumlig organisering af pladsen, som i dagligdagen er parkeringsplads. Den nye organisering skabte plads, hvor det var op til tilskuerne og deltagerne at skabe en konkret rute og en tidsstruktur. Man kunne gå rundt

omkring helt tilfældigt i den tid, man nu havde til rådighed, eller man kunne gå og komme i forhold til nogle enkelte tidsfaste begivenheder. Deltagelsens dramaturgi fordrede en individuel tilrettelæggelse.

”På Bornholm gir det ikke mening at skabe en ny festuge, når vi allerede har en kulturuge. Men jeg mener, projektet vil kunne løfte flere forskellige ambitioner på én gang og skabe samarbejder på tværs. Og så vil vi med intens og magisk aktivitet på torvet kunne give inspiration til, hvordan torvet kan fornys og blive det samlingspunkt, som Rønne ikke har, i modsætning til mange af de mindre bornholmske byer”. (Jens Svane Boutrup, 23. september 2014)

Det centrale synes her at være at skabe eller genskabe et ejerskab gennem deltagelse. Som det gør sig gældende for mange deltagelsesorienterede begivenheder og iscenesættelser, var der ikke et fastdefineret mål hverken politisk eller økonomisk. Tværtimod var det en pointe, at forløbet havde en vis uforudsigelighed, og det var op til den enkelte at skabe en rute mellem de forskellige begivenheder.

”Et torv er byens hjerte, en markedsplads – stedet, hvor byens borgere mødes, snakker, handler, arrangerer underholdning. Eller laver revolutioner. Store Torv i Rønne har været militær eksercerplads, det er blevet bombet, der er blevet handlet og festet. Der bliver stadig holdt markedsdage på torvet, og om vinteren kan man løbe på skøjter. Men det meste af den kæmpestore plads bliver i dag brugt til parkering, og man skal passe på trafikken, når man er på torvet”. (Jens Svane Boutrup).

I den sidste weekend i Bornholms Kulturuge var Store Torv lukket for biler, for at give plads for teater, musik, kunst, byttemarked, arkitektur, sang og dans og alle mulige blandformer. Tanken var, at projektet også kunne inspirere til, hvordan pladsen kan bruges i fremtiden.

Projektet *Byg dit eget Store Torv* var både en workshop og en form for udstilling, som endte ud i et debatrum. Oplægget lød:

"Hvordan kunne Store Torv se ud, hvis det blev indrettet efter brugernes ønsker? Går du med en lille byplanlægger i maven? Eller er du en af dem, der har tænkt over, hvor dejligt Rønnes Store Torv kunne være, hvis der var lidt færre biler og lidt bedre plads til at... udfolde sig? Så har du muligheden for at sætte dit præg på fremtidens torv i arkitekturteltet under *Torvet på den anden ende*".

Resultaterne blev overrakt til kommunalbestyrelsen som inspiration til det videre arbejde med, hvordan Rønne kan få et attraktivt og levende torv i fremtiden. Om søndagen var der debat om Store Torvs fremtid.

Torvet var således bundet op på et konkret forandringsperspektiv. Dermed var der et helt konkret kulturpolitisk perspektiv, som blev afprøvet gennem en række æstetiske handlinger og nye sanselige relationer. Torvets fremtid blev ikke blot diskuteret, men også praktiseret gennem en række selvstændige aktiviteter. De konkrete forslag dannede søndag baggrund for en større debat om torvets fremtid.

Mange af aktiviteterne på torvet havde workshopkarakter og der var meget få egentlige kunst-præsentationer bortset fra et enkelt gadeteaterstykke. Der var en container med unge fra Bornholms Ungdomsskoler som spillede, mens containeren blev sprayet med gadekunst. Der blev lavet gademaleri, malet med levende pensler og desuden var der graffiti – streetart workshop. På torvet dukkede underjordiske og andre maskefigurer op fra Bornholms Dramaskole. Aktiviteten var et resultat af dramaskolens undervisning.

Et telt dannede ramme om udveksling af forskellige madretter fra Syriske flygtninge til Marokkanske asylsøgere. Efterfølgende udviklede der sig syrisk folkedans. I en bus var der strikeworkshop og fri strik. Strikkeklubber havde slået sig sammen og strikkede på en stor dør, som alle bidrog til. I Eventyrbussen var Børnebiblioteket rykket ind, der stod for at læse og fortælle historier for børn under opførelse af blandt andre de to fortællere, Steiner og Jan Cirkola, der fortalte eventyr og skrøner om *De Underjordiske*, for eksempel. Charlotte Adams og ikke mindst bibliotekets egen historiefortæller, Jon Madsen, læste også op. Børnebiblioteket havde en masse billedbøger med i bussen, så der var mulighed for at både børn og forældre kunne læse eventyr og historier højt for hinanden.

Mellem træerne blev der hængt hængekøjer, knyttet af lokale fiskere, op. Forskellige steder på torvet var der sangdyst mellem fire kor, som endte med at slå sig sammen til en helhed. Klarinetorkestre spillede rundt omkring i forretninger.

En foto- og tegnekonkurrence modtog næsten to hundrede billeder med titlen *Rønne – min by. Nye vinkler på Rønne*. Konkurrencen havde fem underkategorier og en hovedpris for flotteste foto, som blev vundet af elever fra Medieklassen. Alle de deltagendes fotos blev vist i Kulturbutikkens vindue på en skærm som diasshow.

Spejderne inviterede til snobrød på bålpladsen og orienteringsløb omkring torvet. Middelaldercentret lavede ildshow og skyggeteater på torvets bygninger.

Gadeteatergruppen Dansk Rakkerpak opførte en *Kultursuppe* og forestillingen *Rickshaw*. Der var tale om en meget klassisk komedieform, som forholdte sig levende og interagerende til tilskuerne på torvet.

Torvet sluttede af med salsaundervisning og et afslutningsbal på gaden søndag aften.

Vurdering og perspektivering.

Selvevalueringen samt vores iagttagelser og interviews er grundlaget for følgende vurdering og perspektivering. Projektet var ikke en teaterforestilling, hvis man definerer teater som en scenisk handling udført af skuespillere foran et publikum. Der var hverken tale om et teaterum, en fiktionsunivers, gennemgående karakterer eller en klassisk dramaturgisk struktur med begyndelse, midte og slutning.

Derimod kunne man godt definere *Torvet på den anden ende* som en form for performances, der kan defineres som samtidig kropslig tilstedeværelse af udøvende

og besøgende, en form for interaktion som en slags feedback mellem disse grupper som skabte et fællesskabsrum. I dette var der tale om forskellige medialiteter, der i et givet tidsrum samvirkede og skabte en stemning og en atmosfære af ikke-daglig karakter. Selvom der ikke var tale om en gennemgående teatralisering, var der tale om en iscenesættelse af sceniske handlinger, som i varierende grad etablerede en form for spil, leg eller afstand mellem person og rolle. Der var i den ene ende af en teatralitetsskala maskerede figurer, teaterroller, musikalske performere, malede figurer, som satte aftryk på papir, grupper, som fx spejdere, der var iklædt spejderuniformer og udførte almindelige spejder-handlinger men blot i en ny kontekst, folk der dansede, lavede og spiste mad. Man kan sige, at Torvet var en scenisk ramme, som skabte en glidende overgang mellem det normale liv og det kunstneriske, rammesatte liv, som derved teatraliseredes, og som gav anledning til refleksion. Hvordan strikker man? Det er ikke et spørgsmål om strikketeknik men om fællesskabets former. På samme måde blev spørgsmålet om Torvets udformning et spørgsmål af social karakter. Hvordan kan vi tænke Torvets organisering? *Torvet på den anden ende* var ikke et politisk eller pædagogisk projekt, men snarere en teatral ramme for udveksling mellem enkeltpersoner og grupperinger.

En af kunstnerne, Carolina Nilson, kaldte sit bidrag en *Nomade papirinstallation*. Det er faktisk en ganske god betegnelse for det, som var Torvets centrale medium: bevægelsen, ikke i en bestemt retning, men en bevægelse som skabte nye perspektiver, i en form for refleksion, og som flyttede en masse deltagere rundt i forhold til hinanden. Installationen på facaden af Musikhuzet i Rønne, bestod af silkepapir, klippet ud i forskellige former og sat op på husfacaden. Silkepapir er et skrøbeligt og sart materiale, der åbner muligheden for at arbejde med lys og farver. Hvert enkelt stykke silkepapir danner i mødet med den belyste væg og hinanden en ny form og farve. Figuren får bevægelse og appellerer til vores sanser både i kraft af vind og vejr, og når man passerer forbi.

Carolina Nilson: "At arbejde med installationer i det offentlige rum giver mulighed for særlige oplevelser. Oplevelsen af kunst er forskellig afhængig af, om det opleves på museet, galleriet eller på gaden. På kunstinstitutionerne er du forberedt på at skulle se kunst, hvorimod den kunst, som du oplever i byrummet, intet kræver." (Billed- og papirkunstneren, Carolina Nilson, er født i La Paz i Bolivia og uddannet på bl.a. Designskolen i Kolding og Accademia di Arte Brera i Milano).

Torvet kan beskrives som et bevægeligt handlingsrum uden centrum og uden en bestemt tid. Rummet har en transformerende tendens, og som noget centralt er begivenheden knyttet til et gennemgående spørgsmål. Kan dette inspirere til, at Torvet også til daglig organiseres på en 'anden måde', hvor netværket mellem handlende, kunstnere og deltagere får en ny karakter?

Rækken af workshops gav Torvet en *lærende dimension*; en kropslig, praksisbaseret erfaringsdannelse, som ikke drejer sig om at formidle en given viden, men om udveksling fx mellem en strikkekone, en flygtning fra Syrien, en Krølle-Bølle-ekspert, en spejder, en som har oplevet russernes bombardement af Rønne i 1945 eller en saxofonspiller. Man kan definere et felt indenfor viden og uvidenhed, som gør byttehandlen til en frugtbar mulighed. Igen kan man sige, at den nomadiske bevægelse både er skrøbelig og sart og en potentiel mulighed for integration og dermed læring. Denne rummer både tilfældighed og rammesætning, men som et

centralt felt var der åbnet for muligheden for en kollektiv læring og ikke mindst en kollektiv handling i form af ændring af Torvet. På den måde kan man tale om et praksisbaseret æstetisk læringsrum.

En samfundsmæssig baggrund

Et af de centrale træk i teatret i dag er inddragelsen af tilskueren i opførelsen og teatersituationen. En central baggrund for denne udvikling er behovet for en intensiveret og kvalitativ publikumsinddragelse i teatret som nye fællesskabsformer.

Årsagen til dette autenticitetsbehov og deltagelsesbehov er dobbelt. På den ene side forekommer den samfundsmæssige udvikling i stigende grad at være ude af kontrol for den enkelte. Komplexiteten af sagsforhold og den direkte mulighed for at handle og forbedre forhold synes at være uigennemskuelig. Samtidig forekommer den samfundsmæssige udvikling at skabe frigørelse og potentialitet så individet kan skabe sin egen historie i kraft af deltagelse i den samfundsmæssige kommunikation. Spørgsmålet er, om denne deltagelse også kan betragtes i et kritisk perspektiv som en form for reaktion på afmagt.

Det er mange forskellige årsager til et behov for fællesskabsformer, der kan formidle overgangen fra det individuelle til det kollektive. Et fællesskab som føles meningsfuldt og problemløsende og med mulighed for reaktion både kropsligt og verbalt.

Kravet til den slags fællesskabsformer synes at være, at de hverken er bundet op på bestemte tros- eller værdisætninger, og at de ikke indgår i en bestemt magtpolitisk og økonomisk fordeling. Det er et karakteristisk og afgørende træk for festugen som kunst, at den rummer en relativ autonomi, og at kunsten derfor på kvalitativ vis er i stand til at eksperimentere med både sagsforhold, fællesskabsformer, processer, formgivninger og dramaturgier. Marginaliserede, uforståelige, fremmede og sære stemmer inddrages i 'den offentlige virkelighed'.

Marginalisering er her et bredt begreb, som henviser til mange forskellige typer af marginalisering. Geografisk kan man tale om Udkantsdanmark, socialt kan man pege på forskellige grupper af sociale 'tabere' som er marginaliseret. Man kan naturligvis også tale om marginaliseret viden, som måske er det vigtigste i denne sammenhæng.

Organiseringen af virkeligheden er en form for remediering, idet det organiske liv bliver 'liv' i og med at det iagttages i en eller anden form for medialisering: mytologiens eller ritualets gentagne handling (dans, bøn, fællessang, nadver, overgangsrite etc). Når vi bruger begrebet remediering, er det fordi kulturelle former altid er medierede i en form for handling: en dans, et ritual, en sproglighed og denne overføres eller genskabes i et andet medium. Der sker en overførelse eller adskillelse fra en kontekst og et særligt medie til en rekonstruktion i et andet.

Denne udviklingstendens peger på både en risiko og et ansvar i og med, at resultatet er ubestemt og ikke-intentionelt i den forstand, at der peges på en bestemt læsning.

Grundlæggende afgørende forhold, som er vigtige at tage med i overvejelserne ved en eventuel gentagelse:

- Motivationen og lysten til at skabe noget på Torvet var bredt tilstede.
- Det var vanskeligt og kræver stor tålmodighed at få de omgivende forretninger og andre aktører med i en planlægning, fordi man ikke har tradition for at tænke i et fællesskabsrum. Det var være vanskeligt at finde en kreativ ansvarlig i de enkelte, mindre butikker.
- Det var en stor og vanskelig opgave at få kontakt til frivilligt deltagende og ikke mindst at skabe en fælles energi.
- Det var vanskeligt og kræver træning at skabe rammer for konkret udveksling eller byttemandel. Det kræver træning at skabe større paradefærdige manifestationer. Fx i form af en musikalsk uniformeret enhed.

Deltagelse

- Projektet med Torvet var en succes i forhold til deltagelsen, som var stor både i forhold til deltagende aktører og deltagende tilskuere. Især om lørdagen, som i forvejen er en markedsdag, og hvor vejret tilmed var strålende sommeragtigt.
- Retrospektivt ville det nok have været en rigtig god idé, hvis man var startet fredag eftermiddag og sluttet lørdag aften. Dels fordi vejret var halvdårligt søndag, og dels fordi søndag ikke er en rigtig torvedag. Et klimaks lørdag ville have betydet en god koncentration, ligesom man kunne have samarbejdet bedre med det store publikum, som var til Musikteatrets koncert, *Udenfor Sæsonen*.

Forudsætning for de to dages 'omvending' på Rønne Torv.

- Egnsteatret består kun af en enkelt leder og et administrativt personale.
- Der var ansat én projektkoordinator til at udvikle projektet.
- Der var ikke i forvejen nogen tradition eller et netværk for projektet.
- Basisøkonomien var fra *Kunsten ude på kanten*, og uden denne ville der formodentlig slet ikke være et projekt.
- Egnsteatret har ikke umiddelbart en kunstnerisk profil for udendørsteater.
- Bornholms teatertradition er ret begrænset, især hvad angår interaktive og deltagelses-orienterede kultur- og teaterformer.
- Der var tale om et uprøvet samarbejde med Bornholms Kulturuge.

Ud fra disse begrænsninger må man sige, at Torvet var et meget vellykket projekt. Det er tydeligvis rimeligt at anlægge et alment kulturelt koncept, som direkte kunne trække på karnevals- og torvetraditioner som en form for 'undtagelsestilstand' (jf. 'på den anden ende') og kun indirekte på teatrets profil.

Udvidelser

- Konceptet kunne benytte flere teaterorganiserende og kunstneriske greb. Men den teatermæssige dimension ville 'koste' en stor arbejdsbyrde og facilitering af fx optog mv. Det blev mangfoldigheden og de tilfældige initiativer, som æstetisk prægede Torvet.

- Projektet var baseret på deltagelse ud fra byttemarkedsprincippet: alle kunne både være tilskuere og deltagere til strikning, madlavning, maling mv. Men selve byttemarkeden kunne have været mere eksplicit ligesom fx kordysten og madteltet.
- Kunne man i højere grad inddrage Kulturugens deltagere og aktiviteter?
- Kunne der laves optog med fx de underjordiske Krølle-Bøller, som forbindes med Teatrets Holberg-profilering (*De underjordiske* findes både i *Peder Paars* af Ludvig Holberg og i Henrik Ibsens *Peer Gynt*). Kunne Holberg figureres præsenteres af amatørteatret? Eller noget gymnasiet udforskede.
- Ville det være muligt i større grad at inddrage gymnasiet med lærende aktiviteter og småprojekter? Fx teater i vinduer og facader eller parader og optog.

Konklusion

Torvet på den anden ende burde være en fast del af Kulturugen og altså ligge første eller anden lørdag i ugen. Man kunne således sagtens forestille sig en form for initiering af Kulturugens første lørdag med optog og en form for 'besættelse', hvorfra tingene vendes på hovedet: bilerne køres ud og det 'andet' torv har sin entre. Ligesom den sidste lørdag ville ende med en afslutning og gendannelse af det normale: Kulturugen kunne simpelthen slutte lørdag med koncerten *Udenfor Sæsonen* og udvandringen herfra. Der kunne være en mulighed for at fortsætte musikken udendørs med mindre akustiske indslag, og der kunne være ild og lys på pladsen med diverse aktiviteter og udsækning. Et multikulturelt asfaltbal ville være godt, især hvis det var 'håndholdt' som diverse byttemarkeder. Det hele slutter med at 'de underjordiske' forsvinder.

Kulturugen bør sørge for, at der bliver sat penge af til en koordinator, så Torvedage i Rønne kunne blive en tradition og et samlingspunkt. Rønne er jo trods alt hovedstaden på Bornholm, og byen er anderledes end de andre små byer, som har deres egen charme. Rønne er i en vis forstand lidt kedelig, men det kunne der gøres noget ved på Store Torvedag. Det vil være vigtigt at fastholde et tema: Fx *De underjordiske*, Bornholm besat, teatertraditionen på Bornholm, Korsridderne og rundkirkerne, Bornholmsk kunst og kunsthåndværk. Og ikke mindst Krølle-Bølletraditionen.

Kombinationen af markedsplads for handel, byttemarked og karveval (det underjordiske og teateraspektet) forekommer frugtbar. Og det skal understreges, at der er tale om en tilgang, som givetvis kan udvide teatrets relation til publikum og gøre begrebet 'egnsteater' meningsfuldt. På sigt kunne man sagtens forestille sig, at Bornholms Teater kunne opnå en både kunstnerisk og publikumsmæssig kvalitativ udvidelse i form af synergi mellem Torvets og scenens teater.

Man kunne ønske sig et nærmere samspil mellem byen og institutionen Rønne Theater, som er landets ældste, fungerende teater og blev indviet i 1823 med 303 siddepladser. Bornholms Teater bebor og indgår i et aktivt og tæt samarbejde med Rønne Theater, Teaterforeningen Bornholm og Bornholms Dramaskole om at præsentere et varieret udbud af teaterforestillinger, teaterundervisning og andre kulturaktiviteter til bornholmerne. Rønne Teater er designet ud fra Holbergs teater, og repertoiret begyndte med Holberg, ligesom den nuværende ledelse satser på at

genskabe et Holberg koncept. Som en del af egnsteateraftalen skal Bornholms Teater hvert år producere minimum en forestilling selv. Seneste egenproduktion var *Mordet i Vestermarie*, som er historien om et bornholmsk justitsmord i 1830'erne. Den næste bliver Holberg-komedien *Jeppe på Bjerget*, og den får premiere den 3. juli, 2015. (Desuden er der Bornholmerrevyen, som har været præsenteret årligt siden egnsteatrets stiftelse i 2005). Hvordan kan denne identitet og historik iscenesættes og profileres på Rønne Torv?